

6.2 Аналіз маркетингових досліджень щодо впровадження біоекономічних інновацій в умовах Донецької області

Наукові дослідження з маркетингу дадуть можливість визначити передумови формування біоекономічної основи аграрного сектора економіки, що ґрунтуються на поєднанні природних (біологічних) можливостей земельних ресурсів та інших видів природних ресурсів окремої території з раціональним їх використанням, з урахуванням технологічних, екологічних та соціально-економічних вимог, спрямованих на отримання екологічних пріоритетів розвитку галузі, збереження біорізноманіття, нарощування обсягів виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції та біомаси для розвитку біоенергетики [261-263].

Аналіз інформаційних джерел свідчить, що введення в сільськогосподарське виробництво екологічно-безпечних елементів технології на сьогодні – актуальний і реальний шлях зменшення забруднення довкілля, відтворення природної родючості ґрунтів, отримання екологічно чистої високоякісної продукції [264-269].

Підвищення ефективності функціонування і ведення виробництва продукції в агропромисловому комплексі Донецького регіону базується на засадах інноваційного провайдингу при впровадженні сучасних агротехнологій, спрямованих на збереження та відтворення родючості ґрунтів, реалізацію генетичного потенціалу сортів та гібридів сільськогосподарських рослин, порід та типів тварин, раціональне використання техніки [270-272].

За оперативними даними у 2020 році в агропромисловому комплексі області обліковувалося 1 млн. 245 тис. га сільськогосподарських угідь. Близько 48,4 тис. га орних земель на території області у поточному році майже не використовувалося для сільгоспвиробництва через будівництво на цих землях інженерних споруд (фортифікаційні споруди), а також введення особливого режиму використання цих територій.

Донецька область традиційно, особливо у 2010-2013 роках, була експортером зернових культур, олії соняшникової, курячих яєць, кондитерських виробів, ігристих вин, солі більш ніж у 20 країн світу. З початку антитерористичної операції до 2017 року експорт зернових культур збільшився майже в п'ять разів та склав 110,8 млн. дол. США. За рік відбулося падіння до 41,9 млн. дол. США. У 2019 обсяг експорту зерна знову збільшився майже в три рази та склав 119,6 млн. дол. США [273]. Згідно наявних даних Головного управління статистики в Донецькій області статистики за 7 місяців 2020 року обсяг експорту сільськогосподарської продукції сягнув 76,7 млн. дол. США.

Географія експорту — Європа, Середня Азія, Близький Схід та ін. [274].

Враховуючи, що донецький регіон є промисловим краєм, такі показники вказують на достатньо активний аграрний сектор та розвинутий ринок. Тому, на даний час, поживлення процесів випробування та впровадження наукових розробок в агропромислове виробництво дозволить підприємствам підвищувати ефективність функціонування та забезпечувати свою конкурентоспроможність.

Специфічність проведення інноваційної діяльності в аграрному секторі визначається сезонністю сільськогосподарського виробництва, його залежністю від погодних умов, використанням живих організмів та земельних ресурсів. Донецька область за природно-кліматичними характеристиками є зоною ризикованого землеробства. Особливістю регіону є посушливість, особливо відчувається дефіцит вологи в критичні періоди розвитку сільськогосподарських культур [275-276]. Тому тільки комплексний підхід та раціональне поєднання кадрового, ресурсного та технічного потенціалів, вдосконалення організації виробництва дозволить підприємствам досягати високих результатів, що активізує інноваційні процеси та виведе аграрні підприємства на конкурентоспроможний рівень.

Мета роботи — виконати аналіз маркетингових досліджень та розробити практичні рекомендації щодо розвитку аграрного сектора економіки Донецької області на біоекономічних засадах.

Проведення маркетингових досліджень проводилось на основі ДСТУ 3294-95. Дослідження проводились з використанням ліцензійних програм для опрацювання масивів цифрових даних та побудови графіків і діаграм.

На сьогоднішній день проблема трансферу результатів наукових досліджень є актуальною і перебуває в полі зору суспільства, уряду, бізнесу, самих науковців, оскільки саме вона визначає конкурентоздатність виробленої продукції, ефективність діяльності підприємств та рівень економічних перетворень.

Велике значення під час комерціалізації інноваційної розробки мають пошук потенційного споживача та встановлення ціни на об'єкт трансферу [277]. З цією метою проводяться регулярні маркетингові дослідження характеристик ринку, розподілу часток ринку між підприємствами, показників збуту, вивчення товарів конкурентів, визначення реакції на новий товар.

Донецька державна сільськогосподарська дослідна станція Національної академії аграрних наук України (ДДСДС НААН) є єдиною науковою установою сільськогосподарського спрямування в Донецькій області, основними напрямками досліджень якої є створення нових високоврожайних сортів зернових і кормових культур, їх насінництво, удосконалення і розробка технологій вирощування сільськогосподарських культур, розробка систем екологічного землеробства, удосконалення технологій тваринництва і кормовиробництва. Створено Інноваційний портфель НДУ Донецького регіонального центру НААН», який оновлюється, вихідною базою для його створення послужили результати новітніх розробок.

Науковцями установи створено «Аналітично-інформаційний банк замовлень інноваційної продукції». Вихідною базою для побудови банку замовлень інновацій послужили результати анкетного опитування сільськогосподарських товаровиробників в Донецькій, Луганській, Запорізькій, Харківській, Дніпропетровській областях. Для участі в опитуванні було задіяно 160 сільськогосподарських товаровиробників. З метою виявлення та вивчення пріоритетних напрямків впровадження інновацій у виробництво було поділено

та структуровано замовлення таким чином, щоб було видно потреби агрохолдингів, агрофірм та фермерських господарств в залежності від напрямку та галузі (рослинництво, землеробство, тваринництво). Найбільш пріоритетні замовлення інноваційної продукції серед агроформувань та фермерських господарств представлені графічно на рис.1.

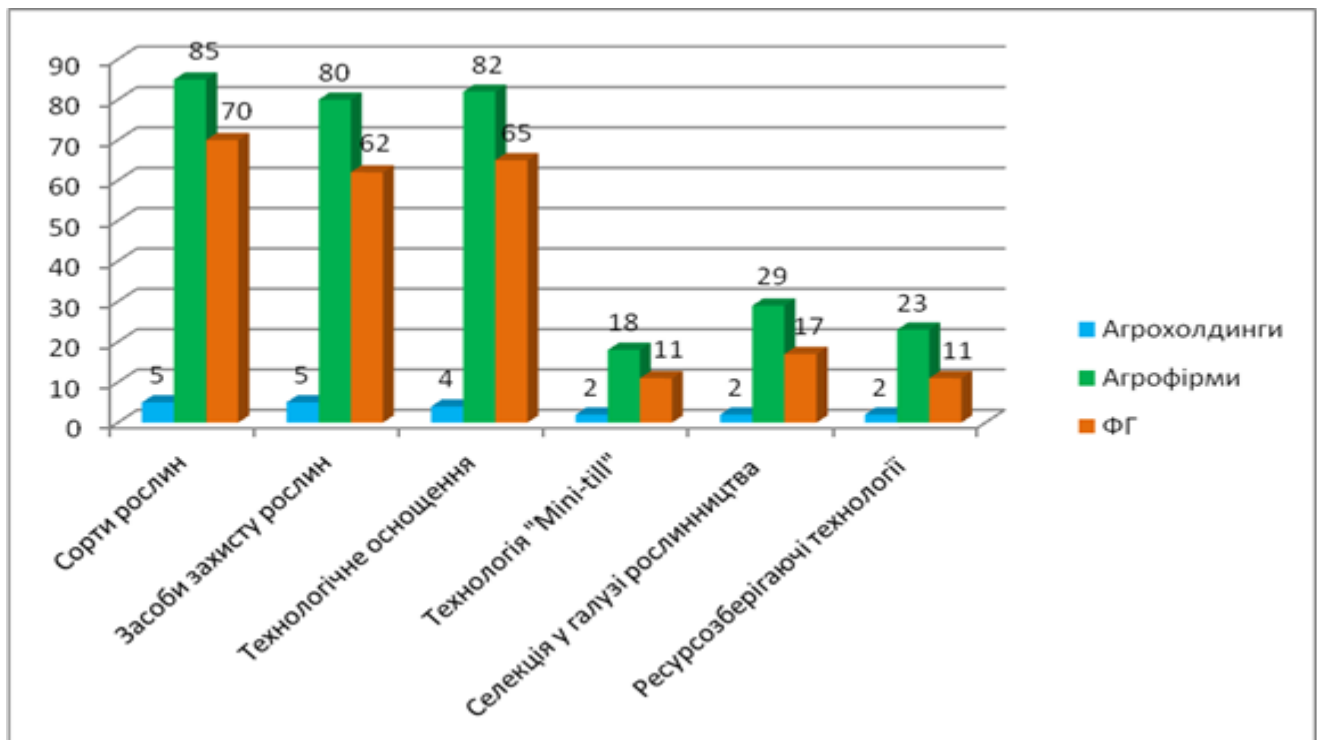

Рис. 1. Пріоритетні замовлення інноваційної продукції, 2020 р.

Застосування науково-технічних розробок при виробництві основних видів продукції здійснюється у 56% господарств, 36% виробників використовують окремі елементи інноваційних розробок і лише четверта частина господарств основою своєї діяльності вважає впровадження інновацій [278].

Маркетингові дослідження виявили, що з найбільш затребуваних інновацій є сорти рослин та інтенсивні технології їх вирощування. 72% респондентів виявили інтерес до консультування з питань технологій вирощування сільськогосподарських культур.

Значним успіхом у виробників зернової продукції користуються сорти озимої пшениці Донецька 48, Білосніжка, Попелюшка, Богиня, Олексіївка, Краплина, Перемога, Ігриста, Юзовська, Диво донецьке; сорти ячменю ярого Донецький 12, Донецький 14, Донецький 15, Партнер, Східний, Степовик, Аверс, Щедрик, Сталий, Резерв, Реприз, Бравий.

Нові сорти пшениці озимої Перемога, Ігриста, Юзовська і Диво донецьке ввійшли до Реєстру сортів у 2018 році та вже гідно оцінені агроформуваннями за високі господарські характеристики. Пшениці належать до цінних сортів. Це сорти інтенсивного типу універсального використання на високих і середніх агрофонах. За роки державного сортовипробування середня урожайність становила 5,3-7,1 т/га. Зерно має високий вміст білка (13,3-14,0%) та клейковини (27,1-29,2%), об'єм хліба з 100 г борошна складає 980-1000 см³. У 2021 році виробникам зернової продукції продано насіння озимої пшениці донецької селекції на суму більш 3 млн.грн.

Сорти ячменю ярого донецької селекції вирізняються агроекологічною пластичністю, толерантністю до впливу тривалих ґрунтових посух, тому вирощуються в господарствах області на значних площах. Найбільшу популярність здобули сорти Донецький 14 і Степовик.

Важливим напрямом маркетингової стратегії ДДСДС НААН, яка передбачає розповсюдження об'єктивної, достовірної, оперативної науково-технічної, ринкової та патентної інформації, пропаганду досягнень науки та передового досвіду, є висвітлення вищезазначеної інформації на офіційній інтернет-сторінці установи (www.ddsds-naan.com.ua) та у Facebook (<https://www.facebook.com/cnzdiapw>), репрезентація основних результатів досліджень на нарадах, семінарах, Днях поля з обов'язковим використанням науково-технологічного демонстраційного полігону Станції.

З 14 по 16 липня 2021 р. ДДСДС НААН приймала участь у «Казахстанський День поля Jańa Dala / GreenDay 2021» на демонстраційних полях ТОВ «Енбек» в Акольському районі Акмолинської області (Казахстан). Науковці продемонстрували наочно продукти (селекційні здобутки) у галузі

сільського господарства. У заході взяли участь понад 150 компаній з різних регіонів Казахстану, а також країн ближнього і далекого зарубіжжя.

Організовано функціонування 13 демонстраційних полігонів, де представлено сорти рослин нашої Установи. Полігони розміщені в Донецькій, Дніпропетровській, Кіровоградській, Харківській, Луганській, Одеській, Запорізькій та Закарпатській областях.

Проведені дослідження показали, що в аграрному секторі Донецької області найбільш розповсюдженим методом трансферу є ліцензування об'єктів права інтелектуальної власності [279]. У 2021 році було укладено 43 ліцензійних договори на надання права на вирощування сортів пшениці озимої, ячменю ярого та еспарцету з господарствами Донецької, Запорізької, Дніпропетровської, Вінницької, Полтавської та Херсонської областей. Надходження за ними склали 322,9 тис. грн. З дослідними господарствами укладено 7 ліцензійних угод на передання права на використання корисної моделі «Спосіб вирощування зернових культур», що дозволило науково - обґрунтовано вести виробництво зернової продукції на площі більш 10 тис. га.

На сьогодні в Державному реєстрі сортів зареєстровано 26 сортів селекції ДДСДС НААН, з них 11 сортів пшениці озимої, 12 сортів ячменю ярого, 3 сорти еспарцету.

У виробництві на сьогодні станція використовує 7 сортів пшениці озимої. Найбільшу кількість насіння пшениці озимої було вироблено сорту Юзовська (33,3 т), проте реалізовано насіння цього сорту було 83,94 % (табл. 1). Найнижчим показником реалізації характеризувався сорт Ігриста (38,21 %), а найвищим – Богиня (100 %).

Таблиця 1.

Реалізація насіння пшениці озимої ДДСДС НААН, 2021 р.

Сорт	Кількість виробленого насіння, т	Кількість проданого насіння, т	Відсоток проданого до виробленого, %
Перемога	18,22	16,32	89,58%
Юзовська	33,3	27,45	83,94%
Ігриста	10,47	4,0	38,21%

Продовження таблиці 1

Диво донецьке	10,61	8,9	83,89%
Богиня	13,45	13,45	100,00%
Олексіївка	20,45	10,25	50,13%
Донецька 48	11,25	11,0	97,78%

Аналіз продажу насіння відносно виробленої генерації демонструє, що найбільшим попитом серед товаровиробників користується генерація супереліта (табл. 2).

Таблиця 2.

Генерації вирощеного та проданого насіння пшениці озимої, 2021 р.

Сорт	Вироблено насіння, т		Продано насіння, т		Ефективність виробництва, грн	
	PP2	с/е	PP2	с/е	PP2	с/е
Перемога	6,7	11,52	6,7	9,62	129 682,98	142 276,56
Юзовська	9,8	23,5	4,75	23,2	82 396,35	345 734,64
Ігриста	1,56	8,91	0	4	-	55 996,80
Диво донецьке	1,61	9,0	0	8,9	-	130 963,20
Богиня	3,5	9,95	3,5	9,95	57 503,60	150 277,08
Олексіївка	4,25	16,2	2,0	8,25	35 000,00	119 919,45
Донецька 48	2,0	9,25	2,0	9,0	39 010,80	127 497,60

В поточному році географія поширення насіння сортів ДДСДС НААН була представлена чотирма областями: Донецька (82,24 %), Луганська (4,66 %), Харківська (8,76 %) та Дніпропетровська (4,38 %) (табл. 3).

Таблиця 3.

Географія продажу насіння пшениці озимої селекції ДДСДС НААН, 2021 р.

Область	Сорт	Об'єм	
		тон	%
Донецька – 82,24%	Донецька 48	9,00	9,85%
	Юзовська	25,45	27,86%
	Перемога	12,32	13,49%
	Ігриста	4,00	4,38%
	Богиня	9,45	10,35%
	Олексіївка	6,00	6,57%
	Диво донецьке	8,90	9,74%

Продовження таблиці 3

Луганська – 4,66%	Олексіївка	2,25	2,47%
	Богиня	2,00	2,19%
Харківська – 8,76%	Донецька 48	2,00	2,19%
	Олексіївка	2,00	2,19%
	Богиня	2,00	2,19%
	Перемога	2,00	2,19%
Дніпропетровська – 4,38%	Юзовська	2,00	2,19%
	Перемога	2,00	2,19%

Ячмінь ярий – друга за площею зернова культура Донецького регіону та одна з основних в Україні. Одним з основних напрямків наукових досліджень ДДСДС НААН є саме селекція ячменю ярого. У виробництві на сьогодні станція використовує 8 сортів.

В поточному маркетинговому році, найбільшу кількість насіння було вироблено сорту Аверс – 36,0 т (табл. 4). Весь об'єм насіння, окрім сорту Бравий, було продано 100 %. Низький попит на насіння сорту Бравий, пояснюється тим, що він увійшов до Реєстру минулого року, і товаровиробники ще не встигли з ним ознайомитись.

Таблиця 4.

Реалізація насіння ячменю ярого ДДСДС НААН, 2021 р.

Сорт	Кількість виробленого насіння, т	Кількість проданого насіння, т	Відсоток проданого до виробленого, %
Донецький 14	15,20	15,20	100%
Сталий	15,50	15,50	100%
Східний	2,50	2,50	100%
Степовик	10,65	10,65	100%
Щедрик	14,59	14,59	100%
Аверс	36,00	36,00	100%
Реприз	1,44	1,44	100%
Бравий	3,00	1,75	58,34%

Планування виробництва генерацій насіння залежить від попиту товаровиробників. Через суттєву різницю в ціні між РР2 та суперелітою, найбільшим попитом користується саме генерація супереліта. Проте, по деяким

сортам, обидві генерації вироблялись в однакових об'ємах (Донецький 14 – 7,5 т та 7,7 т, відповідно; Бравий – 1,5 т та 1,5 т, відповідно) (табл. 5).

Таблиця 5.
Генерації вирощеного та проданого насіння ячменю ярого, 2021р.

Сорт	Вироблено насіння, т		Продано насіння, т		Ефективність виробництва, грн.	
	PP2	с/е	PP2	с/е	PP2	с/е
Донецький 14	7,50	7,70	7,50	7,70	110 993,98	108 498,48
Сталий	4,00	11,50	4,00	11,50	67 599,14	149 757,55
Східний	2,50	-	2,50	-	45 000,00	-
Степовик	2,91	7,74	2,91	7,74	52 380,00	82 632,68
Щедрик	6,00	8,59	6,00	8,59	91 995,60	90 242,50
Аверс	12,0	24,00	12,00	24,00	177 002,10	313 598,64
Реприз	1,44	-	1,44	-	25 920,15	-
Бравий	1,50	1,50	1,50	0,25	27 000,00	3 001,05

Географія розповсюдження насіння ячменю ярого в поточному році була представлена сьома областями (табл. 6). Майже однаковий об'єм насіння було продано в Донецькій (36,64 %) та Чернігівській (32,73 %) областях. В Луганській області був затребуваний сорт Донецький 14, а в Дніпропетровській – сорт Сталий.

Таблиця 6.
Географія продажу насіння ячменю ярого селекції ДДСДС НААН, 2021 р.

Область	Сорт	Об'єм	
		тон	%
Донецька – 36,64%	Степовик	4,41	4,52%
	Аверс	17,20	17,62%
	Східний	2,50	2,56%
	Сталий	4,50	4,61%
	Щедрик	3,95	4,05%
	Бравий	1,75	1,8%
	Реприз	1,44	1,48%
Луганська – 13,84%	Сталий	3,50	3,59%
	Донецький 14	10,0	10,25%
Дніпропетровська – 13,33%	Донецький 14	1,50	1,54%
	Сталий	6,00	6,15%
	Аверс	5,50	5,64%

Продовження таблиці 6

Херсонська – 2,06%	Аверс	1,50	1,54%
	Щедрик	0,50	0,52%
Полтавська – 0,46%	Сталий	0,45	0,46%
Харківська – 1,04%	Щедрик	0,50	0,52%
	Аверс	0,50	0,52%
Чернігівська – 32,73%	Донецький 14	3,70	3,79%
	Аверс	11,30	11,58%
	Щедрик	9,64	9,88%
	Степовик	6,24	6,4%
	Сталий	1,05	1,08%

Аналіз попиту товаровиробників на окремі сорти дозволяє коригувати об'єми їхнього виробництва для більш ефективного використання земельних та трудових ресурсів установи. Застосування стратегічних підходів у питанні комерціалізації дозволить підприємству виходити на новий рівень у отриманні додаткових доходів та створенні нових інноваційних товарів.

Маркетингова стратегія Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції НААН України спрямована на збільшення об'єму продажу основної продукції установи – насіння зернових культур власної селекції.